

Veikko Okko

*1.9.1912 † 10.8.2009

Suomalaisen Tiedeakatemian pitkäaikainen jäsen, Helsingin yliopiston maantieteen emeritusprofessori Veikko Okko kuoli elokuun 10. päivänä 2009 Helsingissä 96 vuoden ikäisenä. Hän oli syntynyt Ikaalisissa syyskuun 1. päivänä 1912 kansakoulunopettaja Aatu Okon ja kirjakauppias Amanda os. Sundelinin perheeseen. Veikon lupaavasti alkanut opintie uhkasi päättyä lyhyeen, sillä hän jäi nuorena orvoksi. Sukulaistensa avun turvin hän saattoi kuitenkin jatkaa koulunkäyntiään, ja vuonna 1930 hän tuli ylioppilaaksi Tampereen yhteiskoulusta.

Asevelvollisuutensa suoritettuaan hän aloitti opiskelun Helsingin yliopistossa ja valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1937 maantiede pääaineenaan. Aluksi hän toimi Kallion yhteiskoulussa maantieteen tuntiohjaajana 1936–41. Samanaikaisesti hän meni Geologisen toimikunnan palvelukseen työskennellen aluksi apulais- ja ylimääräisenä geologina 1938–45 sekä sitten Geologiseksi tutkimuslaitokseksi nimetyn laitoksen maalajigeologina 1946–58. Vaikka hän toimi pitkään päätoimisesti geologina, hän säilytti yhteydet yliopistoon toimien samalla maantieteen laitoksen yli-

määräisenä assistenttina 1946–47 sekä maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan mineralogian ja geologian ylimääräisenä opettajana 1951–61.

Vuosi 1956 muodostui käännekohtaksi Veikko Okon elämässä. Silloin hän suoritti filosofian lisensiaattitutkinnon, väitteli tohtoriksi ja sai nimityksen maantieteen dosentiksi. Lisäksi hänet määrättiin hoitamaan vasta perustetun maantieteen apulaisen (apulaisprofessorin) tehtäviä. Tähän virkaan hänet nimitettiin vuonna 1958 ja maantieteen varsinaiseksi professoriksi 1961, josta virasta hän jäi eläkkeelle 1975. Maantieteen laitoksen esimiehenä hän oli vuosina 1970–75. Veikko Okko oli vuoden 1957 promootiossa priimustohtori.

Osittain työskentelystään maaperägeologina johtui, että Veikko Okko oli ennen kaikkea luonnonmaantieteilijä, joskin hän julkaisi myös joitakin kulttuurimaantieteellisiä tutkimuksia. Hänen monipuolinen, yli sata nimikettä käsittävä tuotantonsa sisälsi tutkimuksia maaperästä, glasiaaligeologiasta, maalajien teknisestä hyväksikäytöstä, rannansiirtymisestä, Itämeren vaiheista, soiden kehityksestä, paleobotaniikasta ja periglasiiallisista ilmiöistä. Var-

sin ansiokkaita ovat hänen geomorfologiset ja luonnonvarojen käyttöön liittyvät tutkimuksensa. Mikkelin harjun synnystä hän esitti uuden harjujen syntyteorian. Hän keräsi aineiston väitöskirjaansa Islannin jäätiköiltä ja niiden reunamilta selvittäen nykyisten jäätiköiden reunaan syntyvien geomorfologisten muodostumien muotoja, rakenteita ja kehitystä. Muinaisen mannerjäätikön reunamuodostumia hän tutki Toisella Salpausselällä Turengin ja Lammin välillä. Hän selvitti myös Hämeen harjujen salaperäisten "tulivuorten" toimintaperiaatteet. Askolan hiidenkirnut tekivät hänet tunnetuksi laajemminkin kansan keskuudessa. Nimitettiin hän yksi kirnuista hänen mukaansa. Jopa presidentti Kekkonen kiinnostui hänen selvityksestään *Mitä Suomen talvi maksaa*. Hän käytti ensimmäisenä Suomessa radiohiiliajoitusta määrittäessään Tuusulan Isosuosta löydetyt tervalepän juurakon iän. Veikko Okon tieteellistä tuotantoa luonnehtii aineiston kriittinen tarkastelu, selkeä kokonaisnäkemys ja kyky tehdä synteesi synnyltään monimutkaisista järjestelmistä sekä selkeä esitystapa. Hän hyödynsi myös kenttätutkimuksiaan opetuksessa. Niinpä hän ryhtyessään hoitamaan apulaisprofessorin virkaa aloitti geomorfologisen kenttäkurssin retkeilyineen Lammin biologisella asemalla. Lisäksi Okko oli useiden tietosanakirjojen toimituskunnan jäsen ja toimi vielä eläkkeelle päästyään Geon, maantiedon suuren tietosanakirjan, päätoimittajana.

Veikko Okon asiantuntemus sovelletun maaperägeologian ja geomorfologian alalla toi hänelle lukuisia asiantuntijatehtäviä eri käytännön alojen, kuten esim. malminetsinnän, maa-, vesi- ja talonrakennuksen sekä vesihuollon piirissä. Hänen asiantuntemustaan ovat käyttäneet monet yrittäjät. Hänen toimintansa on ollut hedelmällistä tienrakentajatoimintaa, joka on luonut kon-

takteja ja työtilaisuuksia nuoremmille geotieteilijöille.

Yhteyksien luominen ulkomaisiin geotieteilijöihin oli Veikko Okolle läheinen asia. Erityisesti pohjoismainen yhteistyö oli hänen sydäntään lähellä. Tässä mielessä hänen yhteytensä Islantiin olivat tärkeitä. Okko oli Suomesta aloitteentekijänä suunniteltaessa yhteispohjoismaisia opintoretkeä Islantiin. Niiden yhteydessä viisi suomalaista geotieteilijää kävi vuosittain opintomatalla Islannissa luoden samalla kontakteja muihin pohjoismaisiin tutkijoihin. Okko itse toimi opintoretkien toimikunnan puheenjohtajana vuosikymmenen ajan. Pohjola-Norden -yhdistyksen maantiedelautakunnan puheenjohtajana hän oli useita vuosia. Myös Pohjoismaiden ulkopuolella Okko kehitti ja lujitti monin tavoin maantieteilijöiden suhteita mm. entiseen Neuvostoliittoon, minne hän teki tutkimusmatkoja Kuolan niemimaalle ja Jakutiaan. Hän loi yhteyksiä myös Yhdysvaltoihin, Viroon, Saksaan ja Unkariin. Unkarin maantieteellinen seura kutsui hänet kunniajäsenekseen tunnustuksena hänen tieteellisistä ansioistaan ja menestyksellisestä toiminnastaan molempien maiden maantieteilijöiden yhteistyön kehittämiseksi.

Veikko Okon tyyni ja harkitseva luonne, hänen laajat monipuoliset tietonsa sekä hänen kykynsä ilmaista käsityksensä selkeästi julki toivat hänelle runsaasti tehtäviä. Hän toimi aktiivisesti Suomen Geologisessa Seurassa hallituksen jäsenenä ja sihteerinä sekä oli mukana perustamassa Geologiliittoa toimien sen ensimmäisenä puheenjohtajana. Hän kuului Geologi-lehden perustajajäseniin ja oli lehden ensimmäinen päätoimittaja. Okko toimi myös valtion tutkimuslaitosten viran- ja toimenhaltijoiden yhdistyksessä muun muassa sen varapuheenjohtajana ja sihteerinä. Suomen Maantieteellisessä Seurassa hän oli työjäsenenä,

hallituksen jäsenenä, sihteerinä, puheenjohtajana ja Terran toimittajana. Lisäksi hän oli suomalais-unkarilaisen kulttuurikomitean ja valtion luonnontieteellisen toimikunnan jäsen sekä korkeakouluneuvoston asiantuntijajäsen. Suomalaisessa Tiedeakatemiasa, mihin hänet valittiin jo vuonna 1962, hän toimi *Geologica-Geographica*-sarjan toimittajana. Ylioppilastutkintolautakunnan jäsenenä ja Satakuntalaisen Osakunnan inspehtorina hän oli kummassakin kuusi vuotta. Kansainvälisen maantieteen unionin (IGU) Suomen kansalliskomitean sekä kvartääritutkimuksen (INQUA) Suomen kansalliskomitean jäsenenä hän oli usean vuoden ajan. Ansioistaan hänet oli kutsuttu Geologiliiton ja Suomen Maantieteellisen Seuran kunniajäseneksi ja hänelle oli myönnetty hopeinen Fennia-mitali.

Veikko Okko ei joutunut rintamalle, vaikka hän oli käynyt reserviupseerikoulun. Sairastettuaan polion hän joutui turvautumaan lopun elämänsä kävelykeppiin. Sotien aika-

na hän toimi Päämajan tiedusteluosastolla laatien muun muassa perusteellisen selvityksen puna-armeijan aseistuksesta. Jatkosodan loputtua hän osallistui Stella Polaris-operaatioon ja siirtyi lyhyeksi ajaksi Ruotsiin. Sotilasarvoltaan Okko oli reservin majuri. Hän toimi 1953–65 Sotakorkeakoulussa sotilasgeologian tuntiopettajana.

Veikko Okko tunnettiin taitavana opettajana ja innostavana luennoitsijana. Varsin vähäinen ei ole se geotieteilijöiden joukko, joka tieteellisten kysymystensä keskellä painiskellessaan kääntyi aina avuliaan Okon puoleen. Hänen monipuolinen ja menestyksellinen toimintansa ammattikuntansa ja oppilaidensa toimintamahdollisuuksien edistämiseksi toi hänelle paljon ystäviä ja laajojen piirien kunnioituksen. Me hänen oppilaansa ja työtoverinsa muistamme hänet suorasekkäisenä, luotettavana ja ystävilleen uskollisena ihmisenä, jolla aina oli aikaa kuunnella muiden mielipiteitä ja tarjota apua sitä tarvitseville.

Toive Aartolahti

Veikko Okko In memoriam

Veikko Okko, emeritus professor of geography at the University of Helsinki, died in Helsinki on 10th August 2009 at the age of 96 years. He was born in Ikaalinen on 1st September 1912 and orphaned at a young age, but was able to continue his schooling with assistance from relatives. He passed his matriculation examination at Tampere Coeducational School in 1930, began his studies at the University of Helsinki the following year, and gained the degree of Candidate in Philosophy with geography as his main subject in

1937. He worked as a part-time teacher of geography at the Kallio Coeducational School in Helsinki in 1936–41 and, partly overlapping with this, as an additional geologist for the Finnish Geological Committee in 1938–45. He was then a surficial geologist with the Geological Survey of Finland from 1946 to 1958, and concurrently a supernumerary assistant in the Department of Geography at Helsinki University in 1946–47 and an additional instructor in mineralogy and geology in the Faculty of Agriculture and Forestry at the same university in 1951–61.

The year 1956 marked a turning point in Veikko Okko's career, as it was then that he gained his Licentiate in Philosophy, took his doctorate and was appointed Docent in Geography. He was the *primus doctor* in the formal degree ceremony of 1957. In addition, he became acting associate professor of geography within the same year, a position to which he was later to be appointed, as of 1958, before becoming full professor in 1961. He retired from the latter office in 1975, having served as head of the Department of Geography in 1970–75.

Veikko Okko was above all a physical geographer, and his list of well over 100 publications includes works in surficial geology, glacial geology, the technical utilization of surficial deposits, shoreline displacement, the history of the Baltic basin, the development of peatlands, palaeobotany and periglacial phenomena. He will be particularly remembered for his geomorphological work on the Mickelsörarna esker, the marginal formations of the Icelandic glaciers, the morphology and structure of the Second Salpausselkä Formation, esker 'volcanoes' and devil's churns. He was the first person in Finland to make use of radiocarbon dating, and he was a frequent member of the editorial committees of encyclopaedias and chairman of one such committee. He was also involved in the writing of textbooks.

The forging of contacts with geoscientists abroad, especially within the Nordic region, was a matter that was very close to Okko's heart, and he had close relations with colleagues in Iceland, Sweden, the United States, Estonia, Germany and Hungary. He was invited to be an honorary member of the Hungarian Geographical Society.

His interest in periglacial phenomena also took him to the Kola Peninsula and the Yakut Republic in the Soviet Union.

Veikko Okko's placid, thoughtful nature, the vast scope of his knowledge and his ability to express ideas with clarity meant that he had innumerable honorary positions. He was an active member of the Finnish Geological Society, Geologiliitto (the Finnish union of geologists) and the union of employees in state research institutes, and he was a working member, board member, secretary and chairman of the Geographical Society of Finland and editor of its journal *Terra*. He was elected to membership of the Finnish Academy of Science and Letters in 1962 and was editor of its *Geologica-Geographica* series of publications for some time. He was also a member of the Student Matriculation Examinations Board and an inspector of the Satakunta Region Association of students at the University of Helsinki, serving in each of these capacities for six years, and was similarly a member of the national committees of the International Geographical Union and the International Quaternary Association for many years. He became an honorary member of Geologiliitto and the Geographical Society of Finland, and was awarded a silver Fennia medal by the latter.

Veikko Okko was a skilful and inspiring teacher, and his successful attempts to improve the opportunities open to his students gained him the respect of extensive circles in society. He worked in Headquarters intelligence during the war and took part in the Stella Polaris Operation following the end of the Continuation War. He held the rank of major in the army reserves.

Obituary by Toive Aartolahti